

Asia: VN/17219/2022

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sähkö- ja maakaasuverkkomaksuista annetun lain 5 ja 6 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sähkö- ja maakaasuverkkomaksuista annetun lain 5 ja 6 §:n muuttamisesta

Lausuntopyynnön diaarinumero: VN/17219/2022

Kyseisellä palvelulla on ollut tarkoitus helpottaa mm. maanrakennusurakoissa tarvittavia johtoselvityksiä, selkeyttää moninaisten maanalaisten rakenteiden selonottovelvoitetta ja vähentää kaivuvahinkoja sekä tukea yhteisrakentamista mm. laskeamalla kustannustasoa.

Energiateollisuus ry kehottaa seuraamaan palvelun kustannustehokkuutta, asettamaan katon kerättävälle rahoitukselle ja ennen kaikkea selkeät määrälliset tavoitteet palvelun tosiasialliselle käytölle, käytettävyydelle ja vahinkomäärien kehitykselle. Vasta, kun selkeät tavoitteet on asetettu, pystytään seuraamaan kyseisen palvelun kustannustehokkuutta. Erityisesti, kun järjestelmällä on tarkoitus välttää vahinkoja, tulee seurata vahinkotiheyden kasvua ja palvelun käyttöastetta (onko palvelu tosiasiaa käytössä ja hyödyllinen). Lisäksi vaikutuksia yhteisrakentamiseen ja sen kustannuksiin tulisi tarkastella, onhan tämä yhtenä taustasyynä palvelun tarjoamiseen.

On huomattavaa, että palvelu ottaa haltuunsa osan kaupallisten toimijoiden palveluliiketoiminnasta, jota nyt siirrytään rahoittamaan mm. sähkönsiirrosta kerättävällä rahoituksella (johdonomistajilta). Johtotietojen kopioiden muodostaminen viranomaiselle ja sen jatkuva ylläpito tulee aiheuttamaan ja on aiheuttanut kustannuksia ja töitä johdonomistajilla. Tällainen viranomaisten toiminnan rahoittaminen ja merkittävän lisäisen työn teettäminen ja kustannusten lisääminen johdonomistajilla, mikä on omiaan nostamaan mm. sähkönsiirron kustannuspainetta, on viimeaikaisen keskustelun, julkisten toimien ja tavoitteiden valossa erikoista. Ongelmallista on

lisäksi, että johdonomistajalta poistuu nyt mahdollisuus tarjota monipuolisia palveluita suoraan ja vaikuttaa tällaisten johtoselvitysten hinta- ja palvelukehitykseen. Toivommekin, että tällaisessa markkinaehtoisesta palveluliiketoiminnan siirrossa yksityisiltä palveluntarjoajilta julkiselle toimijalle sekä tavoitteet, välttämättömyysperuste, kustannustehokkuus ja palvelulähtöisyys ovat kristallinkirkkaita.

Mitä ilmeisemmin kyseiseltä palvelulta puuttuu vastuunotto johtojen sijainnin oikeellisuudesta ja toisaalta mm. aiemman digitoinnin onnistumisen varmistamisesta. Käytännössä kaikilla yhtiöillä ja toimijoilla on tiedossa olevia epätarkkoja sijaintitietoja. Näitä on syntynyt esimerkiksi aiempia paperisia sijaintitietokarttoja ja suunnitelmia digitoidessa. Koska kyseistä sijaintitietopalvelua tarjotaan ilman vastuuta johdon sijainnista ja johdonomistajalle syntyvistä johtovaurioista, on erityisen tärkeää mahdollistaa myös johdonomistajien mahdollisuus suoraan informoida, ohjeistaa ja ohjata kaivajia, suunnittelijoita ja tiedon tarvitsijoita sekä tarvittaessa paikan päällä tehdä tarvittavat maastoselvitykset ja johtonäytöt.

Sijaintitietopalveluun ollaan tietoisesti tuomassa merkittävä määrä myös erittäin tarkan näköistä johtotietoa, jonka sijaintitieto on tosiasiallisesti liian epätarkkaa kaivu- ja suunnittelutöihin eikä sijaintitietoa ole aiempina vuosikymmeninä tallennettu, saati onnistuttu digitoimaan, sellaisella tarkkuudella, millä sijaintitietoa tullaan palvelusta tarjoamaan. Kuten aiemminkin on tuotu esiin, tärkeämpää olisi tunnistaa selkeästi alueittain tai kaivupaikka- tai suunnittelualuekohtaiset toimijat, joilla on passiivista tai aktiivista infrastruktuuria työalueella, tuoda toimijat selkeästi esiin yhdessä paikassa yhteystietoineen sekä lisätä yhteistoiminnan, selkeiden pelisääntöjen ja toimintamallien avulla yhteistyötä.

Kun palvelulla tarjotaan vain tieto johdon karttasijainnista, mutta ei todellista sijaintia, on kyseessä osin päällekkäinen toiminto johdonomistajien tarjoaman johtotiedon kanssa. Johdon omistajien onkin pakko pitää samat olemassa olevat johdon todellisen sijainnin varmistavat palvelut. Päällekkäisyydestä johtuen, on viranomaispalvelun rahoituksessa ja kehittämisessä oltava selkeät tavoitteet, rahoituskehys ja palvelun kehittämisen objektiivinen seuranta.

Pidämme osin ongelmallisena, että rahoitus kirjataan lakiin. On toki ymmärrettävää ja luontevaa, ettei pysyväksi tarkoitetun toiminnan rahoituksesta päätetä vuosittain. Koska kyseessä on kuitenkin uusi palvelu ja määrittely puuttuu sen tavoitteista, kustannustehokkuuden mittareista, käytettävyydestä ja seurattavista tavoitteista, on kyseessä merkittävä pysyvä lisäys. Tällaiselle pysyvälle lisäykselle tulisi olla selkeät tavoitteet, mekanismit tarvittaessa kustannus- ja palvelutason tarkastamiseen tarpeenmukaisiksi sekä kustannuskatto. Sijaintitietopalvelun kokonaiskustannuksia, palvelutarpeen laajuutta ja palvelun tarpeellisuutta tulisi tarkastella säännöllisin väliajoin. Palvelun kehittäminen on jo kärsinyt merkittävästä viivästyksistä, viestinnän ja läpinäkyvyyden puutteesta ja hankkeen tavoitteet ja toteuttamistavat ovat osin olleet johdonomistajille epäselviä. Palvelun olemassaolo ja kehittäminen tai ylläpito vuosittain tietyllä rahasummalla eivät voi olla tavoitteita, joita tällä esitetyllä lisärahoituksella tullaan pysyvästi kattamaan.

Itse tavoitetta ja tarvetta selkeyttää johtotietojen saantia ja vähentää kaivuvahinkoja ja johtovaurioita ei kukaan kiistä. Yhteisrakentamisen edut ovat alalla tunnettuja, tunnistettuja ja sitä pyritään edistämään monin toimin. Nämä ovat ehdottoman tärkeitä ja hyviä tavoitteita. On kuitenkin epäselvää, miksi toimivilta markkinaehtoisilta palveluntarjoajilta, johdon omistajien palveluilta ja mm. kuntien tarjoamilta palveluilta pyritään siirtämään tekeminen viranomaispalveluksi – mihin osuuteen on oltu pettyneitä ja kuinka paljon paremmin esimerkiksi viranomaispalvelu voi kaivuvahinkoja vähentää? Mikä on tavoite yhteisrakentamisen osalta, miten tämä palvelu vaikuttaa yhteisrakentamisen onnistumisen mekanismeihin ja millainen on tavoite? Lakiperuste palvelulle ei määrittänyt toteutustapaa juuri tällaiseksi vaan laajuudessa ja toteutustavassa on tehty paljon valintoja, jotka ylittävät vähimmäistason.

Kerätäänkö tai miksi ei kerätä kustannuksia tietopyynnöistä, käyttäjän palvelutasosta ja digitaalisen materiaalin toimittamisesta myös palvelun käyttäjiltä (tietopyyntöjen esittäjät), tähän kai olisi mahdollisuus – miten linjaus rahoituksesta on tehty? Perusteena käytetty Valtion maksuperustelaki ei edellytä kaikkien palvelujen ja palvelutasojen täyttä maksuttomuutta, eikä kyseisen palvelun nyt esitettyjä kustannuksia voida esimerkiksi pitää maksuperustelain mukaisina vähäisiä kustannuksia aiheuttavana viranomaistoimintana. Tietopyyntö on useimmiten ammatinharjoittajan työssään tekemä, kaupalliseen/taloudelliseen toimintaan liittyvä ja alalla on useita muita toimijoita, jotka toimittavat johtotietoja maksullisesti – esitetystä palvelusta toimitettavat johtotiedot myös ylittävät laatutasoltaan lain minimivaatimukset.

Valtion maksuperustelaki

4 § Maksulliset suoritteet

[...]

5) muu toiminta, milloin suoritteen tuottaminen on seurausta vastaanottajan toimenpiteestä.

Suoritteen tulee olla maksullinen etenkin silloin, kun myös muu kuin valtion viranomaisen tuottaa sitä tai siihen verrattavaa suoritetta maksullisena tai kun suoritteen tuottaminen liittyy vastaanottajan taloudelliseen toimintaan.

Ratkaisu voi olla perusteltu; mutta on selvää, että palvelun rahoituksen kokonaisuutta, rahoituskehikkoa ja tehtyjä valintoja tulisi perustella.

Palvelun selkeästä lakiperusteesta huolimatta, palveluun laajuuteen ja toimintaan liittyen on tehty paljon linjauksia, joita olisi voitu tehdä toisinkin. Nyt esitetty rahoituskehikko toimintatapoineen vaatisi selkeitä kuvauksia tehdyistä linjauksista, avointa keskustelua ja tavoiteasetantaa – kyseisessä palvelussa on kuitenkin laajuutensa puolesta paljon sellaisia elementtejä, joita laki ei edellyttänyt, mutta joita lain nojalla voidaan toteuttaa – minimitasoa korkeammalle palvelutasolle haetaan nyt pysyvää rahoitusta, ilman perusteluja palvelun oikeasta tasosta ja tarpeesta.

Vaikutusarvioista ja palvelun kehittämisestä on loistanut myös poissaolollaan palvelun varsinaiset käyttäjät ja heidän näkökulmansa. Tosiasiassa käyttäjät, mm. kaivajat, urakoitsijat, suunnittelijat ja maanomistajat, omalla toiminnallaan tulevat valitsemaan mitä palvelua johtotietojen selvittämiseen he käyttävät tai käyttävätkö.

Nykyisessä maailmantilanteessa palvelun kehityksessä olisi huomioitava muuttunut turvallisuusympäristö. Nyt yhteen palveluun ollaan keräämässä koko Suomen kaikki mm. energiainfran hyvin tarkat sijainti- ja reittitiedot, verkkojen solmupisteet ja verkkojen rakenne. Pidämme tällaista tiedonkeruuta ja yhdessä palvelussa pitämistä hyvin haastavana ja riskialttiina tehtävänä, emmekä ole saaneet uudessa turvallisuusympäristössä mielestämme riittävää selontekoa, miten tämän palvelun riskitasoa on arvioitu ja kuinka sitä seurataan. Selvitykset ovat jääneet tasolle, että kyseessä on viranomaispalvelu ja siihen voi luottaa ja yksittäisten verkkotietokyselijöiden vahva tunnistaminen varmistaa palvelun tietoturvallisuuden. Suomessakin on olemassa esimerkkejä viranomaispalvelujen tahattomista haavoittuvuuksista tai tietoturvan epäonnistumisista. Kyseessä tulee olemaan hyvin merkittävä tietoaaineisto.

Kuten lausunnostakin käy ilmi, vaatisi lisäisen johdonomistajilta kerättävän rahoituksen hyväksyttävyyys avointa keskustelua ja selkeitä tavoitteita. Palvelun kehittämisestä ja käytönaikaisten kustannusten kokonaisuudesta, jakautumisesta eri verkkotoimijoille ja jakautumisen perusteista ei ole julkaistu erittelyjä tai perusteluja mm. eri verkkotoimijoiden, johdonomistajien ja käyttäjien osuiksi osalta. Lakiluonnoksen perusteluissa ja rahoitettavan palvelun tuottamisessa ja tavoitteissa on hyvin paljon avoimia kysymyksiä, eikä tällaista avointa valtakirjaa rahoituksen keräämiselle ja tuleville rahoitustarpeille voi kannattaa.

Hillamo Harri
Energiateollisuus ry